

Θέμα Α

Α1. Ο Κρητικός του Διονυσίου Σολωμού είναι ένα αφηγηματικό ποίημα που μεταξύ άλλων χαρακτηριστικών παρουσιάζει έντονη επίδραση από τον Ευρωπαϊκό Ρομαντισμό. Βασική ιδέα του ρεύματος αυτού είναι η πίστη ότι το Πνεύμα και η Ιδέα ενυπάρχουν στη φύση. Ειδικότερα η ποιητική σύνθεση του Σολωμού ενσωματώνει ιδανικά το λυρισμό ως απόρροια του ρομαντισμού (με το συναισθηματικό πλούτο, τα ποικίλα εκφραστικά μέσα, τη μουσικότητα), το μεταφυσικό στοιχείο καθώς επίσης και το αίσθημα πατριωτισμού αλλά και της εξιδανίκευσης του έρωτα.

Ως προς το μεταφυσικό στοιχείο χαρακτηριστικός είναι ο ήχος ο οποίος ασκεί καταλυτική, μαγική σχεδόν επίδραση στον ήρωα (στ.23-24) «Αλλά το πλέξιμ' άργουνε... προβοδούσε», προκαλώντας του ανεκλάλητη ευδαιμονία. Ο προσδιορισμός της υφής και της προέλευσης αυτού του ήχου δεν επιτυγχάνεται, αφήνοντας απλώς την αίσθηση γλυκύτητας. Πρόκειται για έναν ήχο υπερφυσικό-μεταφυσικό που δεν αντιστοιχεί σε κανένα γνώριμο και γήινο ήχο από τους συνήθεις που ακούγονται στη φύση, γι' αυτό και δεν υπάρχει ηχώ (στ.46) «Δεν ήθελε τον ξαναπεί ο αντίλαλος κοντά του». Η αδυναμία αυτή της προσέγγισης της υφής και των ιδιαίτερων γνωρισμάτων του αποδίδεται με τα αποσιωπητικά (στ. 44-45) «Ίσως δε σώζεται στη γη... Δεν είναι λόγια-ήχος λεπτός...» και η κυριαρχία του στην ψυχή του ήρωα ενισχύεται από τον πληθυντικό αριθμό (στ. 49) «Γλυκύτατοι, ανεκδιήγητοι...», από την αντιπαράβολή του με τα δύο κορυφαία ένστικτα της ανθρώπινης φύσης, τον Έρωτα και το Θάνατο (στ.50) «Μόλις είν' έτσι δυνατός ο Έρωτας και ο Χάρος» αλλά και από την επιθυμία που του δημιουργείται να αποχωρισθεί η ψυχή του τη σάρκα του για να ακολουθήσει τον ήχο αυτό (στ.53-54: η δυϊστική αντίληψη «σώματος-ψυχής» διάχυτη στη αρχαιοελληνική και δυτική φιλοσοφική σκέψη).

Το αίσθημα πατριωτισμού επιβεβαιώνεται μέσω της τρίτης αποφαιτικής εικόνας που επιδιώκει την προσέγγιση της απροσδιόριστης υφής του ήχου, η οποία δίνει την αίσθηση του ανοιχτού χώρου της φύσης και την ομορφιά του ήχου του σουραυλιού – αγαπημένης συνήθειας του παρελθόντος του ήρωα – κατά τη διάρκεια των αγώνων για την ελευθερία. Στο πλαίσιο αυτής της αναδρομής- αναπόλησης η αναφώνηση (στ. 40) «ω θεϊκιά κι όλη αίματα Πατρίδα!» συμπυκνώνει την αγάπη και το θαυμασμό για τον τόπο του, προβάλλοντας την πατρίδα ως αξία ιερή, υπέρτερη όλων των άλλων, για την οποία με αυτοθυσία χάθηκαν οι χιλιάδες αγωνιστές της υπερασπιζόμενοι την ελευθερία. Ταυτόχρονα, ο δοκιμαζόμενος αυτός τόπος παρά τα άγονα και φτωχικά εδάφη παίρνει μια άλλη όψη, γεννά στον ήρωα αίσθημα υπερηφάνειας και τονίζει τη βαθύτερη σχέση αγάπης του ανθρώπου προς τη μητρική γη (στ.41-42) «Κι άπλωνα... το ξερό χορτάρι».

Τέλος, η εξιδανίκευση του έρωτα χαρακτηρίζει το περιεχόμενο αισθητά με τον έντονο έρωτα του ήρωα για την κόρη που με την καταλυτική του δύναμη σαγή-

νευσε την ψυχή του και που αποτελεί κίνητρο ενεργοποίησης, προσπάθειας και αγώνα μέχρι τέλους για την επιβίωση και των δύο (στ.56-58) «Που εστέναξε... αρ-
ραβωνιασμένη». Ενδεικτικός του συναισθήματος του ήρωα για την αγαπημένη του είναι ο χαρακτηρισμός που της αποδίδει (στ.56) «οχ την καλή μου». Αξιοσημείωτη επίσης είναι και η εκδήλωση του ερωτικού αισθήματος (1^η αποφατική παρομοίωση ήχου) μέσω του τραγουδιού του κοριτσιού, που μαγεμένο από τη δύναμη του έρω-
τα, μοιράζεται με τα στοιχεία της φύσης το συναίσθημα της αυτό (στ.25-28) «Δεν είναι κορασιάς φωνή... που ανοίγει και λυγάει».

Θέμα Β

Β1. Στον Κρητικό είναι κυρίαρχη η παρουσία της φύσης που αποτελεί και ένα από τα θέματα της επτανησιακής σχολής, καθώς και του Ευρωπαϊκού ρομαντισμού, από τον οποίο είχε επηρεαστεί ο Διονύσιος Σολωμός.

Ύστερα από την αποχώρηση της Φεγγαροντυμένης εισάγεται στην αφήγηση ένα δεύτερο μεγάλο ποιητικό θέμα του «Κρητικού», ο γλυκύτατος ήχος, που άρχισε ξαφνικά να ακούγεται και συνεπήρε το ναυαγό, ο οποίος κολυμπούσε για να φτάσει στη στεριά. Αυτός ο ήχος τραβούσε την προσοχή του και τον επηρέαζε, ώστε να κά-
νει νωθρό και να επιβραδύνει το κολύμημά του.

Ο Κρητικός με τρεις αποφατικές παρομοιώσεις προσπαθεί να προσδιορίσει την πηγή και την ποιότητα του ήχου λέγοντας τι δεν ήταν αυτός.

Στην πρώτη αποφατική παρομοίωση (στίχοι 25-28) κυριαρχεί η εικόνα της φύσης. Σε αυτήν παρουσιάζεται μια κορασιά να τραγουδάει τον κρυφό της έρωτα μέσα σ' ένα ειδυλλιακό περιβάλλον, σ' ένα φουντωμένο δάσος την ώρα του δειλινού, τότε που ανατέλλει η σελήνη και λέει το τραγούδι της στη βρύση, στο δέντρο που λυγίζει ε-
λαφρά και στο λουλούδι που ανοίγει. Η εικόνα με την οποία παρουσιάζει το τραγο-
ύδι έχει στοιχεία οπτικά (τα δάση, το άστρο, τα νερά που θολώνουν), στοιχεία ακο-
υστικά (κορασιάς φωνή-τραγουδάει), στοιχεία οσφρητικά (το λουλούδι), το στοιχείο της κίνησης (λυγάει), υποβλητικότητα (η ανατολή της σελήνης, τα θολά νερά, η ώρα του δειλινού).

Μ' αυτή την πληθωρική εικόνα της φύσης ο Κρητικός προσπαθεί να προσδι-
ορίζει την ποιότητα του ήχου με το να τονίσει τι δεν ήταν και δίνοντας στοιχεία από τον τόπο, χρόνο, την αιτία και την πηγή του. Επιπλέον, ο Σολωμός χρησιμοποιώντας αυτή την εικόνα από τη φύση πετυχαίνει να προσδώσει υψηλό λυρισμό στο ποίημά του, να τονιστεί το στοιχείο της υποβλητικότητας και να αποκτήσει το κείμενο ζων-
τάνια και παραστατικότητα.

Η δεύτερη εικόνα, στην οποία επίσης είναι φανερό η παρουσία της φύσης αφορά στους στίχους 35-43 και συγκεκριμένα στην τρίτη αποφατική παρομοίωση που δίνει ο Κρητικός στην προσπάθειά του, να προσδιορίσει την ποιότητα του ήχου. Έτσι, ο αφηγητής παρουσιάζει τον ήχο του σουραυλιού να ακούγεται στον Ψηλορεί-
τη καθώς ο ήλιος έλαμπε στο καταμεσήμερο, φωτίζοντας τα βουνά, τα πέλαγα και τους κάμπους που έμοιαζαν σαν να του γελούσαν κάτω από το δυνατό του φως. Η εικόνα με την οποία παρουσιάζει τη μουσική από το σουραύλι έχει: στοιχεία οπτικά

(ο Ψηλορείτης, ο ήλιος, τα πέλαγα, οι κάμποι), στοιχεία ακουστικά (φιαμπόλι-αγρίκαα).

Η λειτουργία της κυρίαρχης εικόνας της φύσης και στην τρίτη αποφατική παρομοίωση είναι να προσδώσει στο ποίημα υποβλητικότητα, παραστατικότητα, λυρισμό και να προβάλλει την αγάπη του για την ιδιαίτερη πατρίδα του (αναφορά στον Ψηλορείτη) αφού τοποθετώντας τον εαυτό του στο υψηλότερο σημείο της Κρήτης έχει την απόλυτη εποπτεία του τόπου, καθώς βλέπει τον ουρανό, τη θάλασσα και τους κάμπους, όλα αυτά δηλαδή που συναπαρτίζουν το γεωφυσικό χαρακτήρα της Ελλάδας. Έτσι, ο Κρητικός αποκτά μια ευρύτερη οπτική του χώρου και με τον τρόπο αυτό κάνει και το σπαραγμό του για την σκλαβωμένη πατρίδα του ακόμα πιο έντονο.

Θέμα Β

B2.

1. **μεταφορά:** «που σέρνει τη λαλιά του»
2. **υπερβολή:** το τραγούδι του αηδονιού πολύ μακριά ως πέρα στη θάλασσα και στην πεδιάδα.
3. **χιαστό σχήμα:** «η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα»
4. **προσωποποίηση:** «Ωστε που πρόβαλε η αυγή»

Στο σύνολο του ποιήματος κυρίαρχο ρόλο έχουν τα σχήματα λόγου. Τοποθετημένα με προσοχή, φωτίζουν το περιεχόμενο, προσδιορίζουν τα πρόσωπα κι αποσαφηνίζουν τα φαινόμενα και τις καταστάσεις.

Ειδικότερα η **μεταφορά** στον στίχο 29 «που σέρνει τη λαλιά του» (ενδεικτικά) αποτελεί την δεύτερη αποφατική παρομοίωση του αφηγητή για τον προσδιορισμό του ήχου. Το κρητικό αηδόνι τραγουδά γλυκά στη φωλιά του, την οποία έχει φτιάξει στους ψηλούς και άγριους βράχους. Το τραγούδι του πουλιού είναι εξαιρετικά γλυκό, αλλά κι αυτό ακόμη δε συγκρίνεται με τη μαγεία του ήχου που ακούει ο Κρητικός. Το τραγούδι του είναι μακρόσυρτο «που σέρνει τη λαλιά του», γλυκό και δυνατό καθώς ο αντίλαλός του ακούγεται σε μεγάλη έκταση.

Μέσα από τη χρήση της **υπερβολής** ο Σολωμός θέλει να δείξει την τεράστια δύναμη που είχε ο ήχος του αηδονιού και την ένταση που προκαλούσε στη φύση, αφού ο ήχος εκτείνεται σε ψηλούς βράχους, στη θάλασσα και διαρκεί όλη τη νύχτα.

Στον στίχο 32 δεσπόζει το **σχήμα χιαστό** «Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα». Οι ιδιότητες του τραγουδιού του πουλιού αισθητοποιούνται με την έκταση στην οποία απλώνεται ο απόηχός του, που τονίζονται με την επανάληψη και το χιαστό σχήμα.

Τέλος στους στίχους 33-34 υπάρχει η **προσωποποίηση** της Αυγής, η οποία «πρόβαλε». Η προσωποποίηση αυτή της αυγής ανάγεται στην ομηρική ροδοδάκτυλη Ηώ, η οποία μαγεύεται από τη γλύκα του κελαηδήματος και της πέφτουν τα ρόδα από τα χέρια, χάνει δηλαδή το ρόδινό της χρώμα. Έτσι, φαίνεται με κάθε τρόπο ότι το τραγούδι του αηδονιού είναι εξαιρετικά γλυκό, για να δείξει πόσο γλυκύτερος είναι ο ήχος που ακούει ο ίδιος.

Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί το γεγονός ότι στους δοθέντες στίχους υπάρχουν πολύ περισσότερα σχήματα λόγου. Χαρακτηριστικά υπάρχει το σχήμα συναισθησίας στον στίχο 34 «κι ακούει κι αυτή και ... τα χέρια», η υπερβολή στον στίχο 31 «κι

αντιβουίζει ολονυχτίς απ' την πολύ γλυκάδα» αλλά και το σχήμα αναδίπλωσης κι επανάληψης στον στίχο 32 «Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα».

Θέμα Γ

Γ1. Ύστερα από ένα αφηγηματικό κενό μετά την εξαφάνιση του ήχου ο Κρητικός ακουμπά στο γιαλό την αρραβωνιασμένη, γεγονός που ήταν από την πρώτη στιγμή ο στόχος του. Αυτό φαίνεται και από τη χρήση του ρήματος «φθάνω» που χρησιμοποιείται ως μεταβατικό («φθάνω την αρραβωνιασμένη»). Ωστόσο, η χαρά για την επίτευξη του στόχου του δίνει τη θέση της στο δράμα της οριστικής απώλειας της κόρης («την απιθώνω με χαρά, κι ήτανε πεθαμένη»). Δραματικότητα στο σημείο αυτό προσδίδει και η χρήση των δραματικών ενεστώτων «φθάνω, απιθώνω», οι συνειρμοί των λέξεων χαρά- Χάρος, καθώς ο Κρητικός απιθώνει με χαρά την αρραβωνιαστικά του στο γιαλό, για να συνειδητοποιήσει ότι την έχει πάρει ήδη ο χάρος και έχει γίνει δική του αρραβωνιαστικά.

Η διήγηση τελειώνει εντελώς απότομα, χωρίς να γίνεται λόγος για την οδύνη του ήρωα. Τη σιωπή του κάνει ακόμη πιο βαριά η συνειδητοποίηση ότι το τελευταίο κίνητρο ζωής για τον Κρητικό δεν υπάρχει πια. Ο Σολωμός φτάνει στο τραγικό τέλος του ποιήματος χωρίς συναισθηματικές εξάρσεις. Ο τελευταίος στίχος αποτελείται από δύο ημιστίχια με ακραίες αντιθέσεις («χαρά-πεθαμένη»). Το τέλος του ποιήματος δίνεται με λιτότητα και χωρίς θρήνους, αφού ο ήρωας γνωρίζει ότι η αγαπημένη του βρίσκεται στον Παράδεισο, όπου θα ξανασμίξουν, και αποτελεί βασικό στοιχείο της ρομαντικής τεχνοτροπίας.

Θέμα Δ

Δ1. Κεντρικό θέμα και των δύο κειμένων αποτελεί η εμφάνιση ενός απόκοσμου ήχου και η κυρίαρχη παρουσία της φύσης. Συγκεκριμένα:

Ομοιότητες:

- Και στις δύο περιπτώσεις εμφανίζεται ένας υπερκόσμιος ήχος που ασκεί σωματική και ψυχική επίδραση στους πρωταγωνιστές.
- Και στα δύο κείμενα η φύση έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Στο όνειρο της Ρηνούλας και στην πρώτη αποφαστική παρομοίωση του Κρητικού, παρουσιάζεται η εικόνα μια κοπέλας μέσα στο δάσος.
- Όταν ο ήχος εξαφανίζεται, και στις δύο περιπτώσεις αφήνει στους πρωταγωνιστές ένα δυσάρεστο συναίσθημα. Στον Κρητικό («έπαψε τέλος και άδεια-σε η φύσις και η ψυχή μου»), στο κείμενο του Λαπαθιώτη («Κι η Ρηνούλα... ξέσπασε σ'ένα σιγανό παράπονο»).
- Και στα δύο κείμενα είναι έντονο το ερωτικό συναίσθημα. Συγκεκριμένα στην πρώτη αποφαστική παρομοίωση στον Κρητικό μια κοπέλα τραγουδά τον έρωτα της στην φύση, στο παράλληλο κείμενο, μέσα από το όνειρο της Ρηνούλας υπολανθάνει ο έρωτάς της για το Σωτήρη.

Διαφορές:

- Ο Κρητικός προσπαθεί να προσδιορίσει την ποιότητα του ήχου λέγοντας τι δεν ήταν αυτός, ενώ η Ρηνούλα την προσδιορίζει αναφέροντας ότι έμοιαζε με χάδι.
- Στο Κρητικό ο ήχος αποτελεί βίωμα ενώ στο κείμενο του Λαπαθιώτη όνειρο.
- Στο Σολωμό ο πρωταγωνιστής είναι άνδρας ενώ στο παράλληλο κείμενο είναι μια νεαρή κοπέλα.